Tekoälysanasto 2026: 24 tärkeää käsitettä työelämään

Hallusinaatio, promptaus, human-in-the-loop, riskiperusteinen lähestymistapa – selkokielinen opas tekoälyn keskeisiin käsitteisiin EU:n tekoälyasetuksen valossa.

Päivitetty viimeksi: lokakuu 2026

Tekoälyn käyttö nousee esiin yhä useammin työpaikoilla, kokouksissa, kahvihuoneessa ja käytäväkeskusteluissa. Mutta kuinka moni tietää ja osaa selittää, mitä “hallusinaatio”, “promptaus” tai “human-in-the-loop” tarkoittavat? Sanat voivat kuulostaa teknisiltä, mutta käytännössä ne ovat arjen työkaluja: kun ne ymmärtää, tekoälyä osaa käyttää turvallisemmin, tehokkaammin ja vastuullisemmin.

Osaamisen ja paremman ymmärtämisen tarve näkyy myös sääntelyssä. EU:n tekoälyasetuksen 4 artiklan mukaan tekoälyä käyttävien organisaatioiden on toteutettava toimia, jotka tukevat henkilöstön tekoälylukutaitoa eli kykyä ymmärtää, miten tekoäly toimii, mitkä sen riskit ovat ja miten sitä käytetään vastuullisesti. Velvoite on ollut voimassa helmikuusta 2025 alkaen. Heinäkuussa 2026 asetuksen sanamuotoa pehmennettiin: Organisaation on toteutettava henkilöstön tekoälylukutaitoa tukevia toimia. Toimissa on huomioitava esimerkiksi henkilöstön aiempi osaaminen ja se, miten tekoälyä käytetään työssä. Toteutetut toimet kannattaa myös dokumentoida.

Tämä artikkeli on tiivis ja käytännöllinen sanasto, johon on koottu 24 keskeistä käsitettä, jotka jokaisen tekoälyä työssään käyttävän kannattaa osata ja tuntea. Jos haluat syventää osaamista, itseopiskeltava verkkokoulutuksemme Tekoälylukutaidon kurssi (englanniksi Artificial Intelligence Literacy Training) rakentuu juuri näille teemoille.

Miksi tekoälysanastoa kannattaa opetella tuntemaan?

Tekoäly ei ole taikalaatikko, eikä sillä ole ihmisen kaltaista ymmärrystä. Se on järjestelmä, joka oppii datasta kaavoja ja tuottaa niiden pohjalta tuotoksia. Kun ymmärrämme, miten se toimii ja mitä sitä ympäröivät termit oikeasti tarkoittavat, osaamme arvioida paremmin, milloin tekoälyyn voi luottaa ja milloin sen tuotos pitää tarkistaa.

Yhteinen sanasto on myös osa vastuullista työkulttuuria. Kun kaikki tarkoittavat “hallusinaatiolla” ja “varjo-tekoälyllä” samaa asiaa, on paljon helpompaa sopia pelisäännöistä, huomata riskit ajoissa ja tukea toisiaan. Sanaston hallitseminen on konkreettinen ja helppo ensiaskel kohti syvempää tekoälylukutaitoa.

Copyright by TVA TRAININGS

Tekoälysanasto

Termit on ryhmitelty kolmeen teemaan: miten tekoäly toimii, tekoäly käytännössä sekä sääntely ja riskit. Käytä listaa pikaoppaana omissa tiimipalavereissanne. Englanninkielinen termi on mukana sulkeissa, koska työpaikoilla käytetään usein molempia.

1. Miten tekoäly toimii

Termi	Mitä se tarkoittaa	Työarjessa
Tekoäly (Artificial Intelligence, AI)	Tekoäly on tietokonejärjestelmä, joka voi esimerkiksi tunnistaa tietoa, tehdä ennusteita, tuottaa sisältöä tai tukea päätöksentekoa. Monet nykyiset tekoälyjärjestelmät oppivat datasta.	*Roskapostisuodatin, joka oppii miltä roskaposti näyttää, eikä vain tarkista kiellettyjen sanojen listaa.*
Koneoppiminen (Machine Learning)	Useimpien nykyaikaisten tekoälyratkaisujen taustalla oleva menetelmä. Sääntöjä ei ohjelmoida yksitellen, vaan järjestelmälle näytetään suuri määrä esimerkkejä, joiden pohjalta se oppii tekemään päätöksiä uudesta, aiemmin näkemättömästä datasta.	*Satoja tai tuhansia aiempia laskuja läpikäynyt malli oppii merkitsemään epätavalliset laskut.*
Neuroverkko (Neural Network)	Järjestelmä, joka koostuu monista pienistä, kerroksittain järjestetyistä laskentayksiköistä. Se on löyhästi saanut vaikutteita ihmisaivoista, mutta ei toimi tai “ajattele” kuten aivot. Data kulkee kerrosten läpi ja muuttuu vähitellen tulokseksi.	*Kuvantunnistuksen, konekäännöksen ja chatbottien taustalla oleva teknologia.*
Generatiivinen tekoäly (Generative AI)	Tekoälyn osa-alue, joka luo uutta sisältöä, kuten tekstiä, kuvia, videoita tai musiikkia, oppimiensa kaavojen perusteella sen sijaan, että hakisi valmiita vastauksia tietokannasta.	*Kokouksen yhteenvedon luonnostelu tai esityskuvan ensimmäisen version luominen.*
Suuri kielimalli (Large Language Model, LLM)	Kielimalli tuottaa tekstiä ennustamalla mahdollisia seuraavia tokeneita aiemman tekstin perusteella.	*Useimpien tekoälyavustajien moottori. Se kirjoittaa sujuvasti, mutta sujuva ei tarkoita oikeaa.*
Token	Pieni tekstinpätkä: kokonainen sana, sanan osa tai välimerkki. Kielimallit käsittelevät tekstiä token-jonona eikä kokonaisina lauseina.	*Tekoälytyökalujen käyttörajat ja kustannukset lasketaan usein tokeneina, ei sanoina.*

Copyright by TVA TRAININGS

Termi	Mitä se tarkoittaa	Työarjessa
Vinouma (Bias)	Tekoälyjärjestelmän taipumus suosia tai syrjiä tiettyjä ryhmiä, koska se on oppinut dataa, joka heijastaa todellisen maailman epätasa-arvoa tai vääristymiä.Vinoumaa voi syntyä myös esimerkiksi järjestelmän suunnittelun, käytön tai puutteellisen datan vuoksi, ei vain historiallisesta epätasa-arvosta.	*Aiempiin rekrytointeihin perustuva työkalu, joka suosii huomaamatta aiemmin valittuja muistuttavia profiileja.*

2. Tekoäly käytännössä

Termi	Mitä se tarkoittaa	Työarjessa
Promptaus (Prompting)	Taito kirjoittaa tekoälylle selkeitä, täsmällisiä ja tarkoituksenmukaisia ohjeita. Hyvä kehote (prompt) määrittelee aiheen, yleisön, tyylin ja halutun lopputuloksen.	*“Tiivistä tämä raportti viiteen kohtaan ei-teknistä johtajaa varten” toimii paremmin kuin “tiivistä tämä”.*
Iteratiivinen promptaus (Iterative prompting)	Toistuva prosessi, jossa tekoälyn tuotos arvioidaan ja pyyntöä tarkennetaan vaihe vaiheelta: annat palautetta ja saat paremman tuloksen, kuten työskennellessä ihmisavustajan kanssa.	*Pyydät ensin lyhyempää versiota, sitten virallisempaa sävyä ja lopuksi vahvempaa aloitusta.*
Roolipromptaus (Role prompting)	Tekniikka, jossa tekoälyä pyydetään omaksumaan tietty rooli tai näkökulma (esim. “toimi opettajana”), jotta vastauksen sävy ja tyyli ohjautuvat haluttuun suuntaan.	*“Toimi skeptisenä asiakkaana ja osoita, mikä tässä tarjouksessa on epäselvää.”*
Hallusinaatio (Hallucination)	Malli voi tuottaa uskottavalta kuulostavaa mutta virheellistä tietoa. Vastaus ei ole automaattisesti oikea, vaikka palvelu käyttäisi tiedonhakua	*Keksitty lähde, tilasto tai lakiviittaus muuten vakuuttavassa vastauksessa.*
Tekoälyagentti (AI agent)	Tekoälyä hyödyntävä järjestelmä, joka voi annetun tavoitteen saavuttamiseksi suunnitella ja suorittaa useita tehtäviä. Se voi esimerkiksi hakea tietoa, käyttää muita ohjelmia ja arvioida välivaiheiden tuloksia. Agentin itsenäisyys ja käytettävissä olevat työkalut vaihtelevat, ja sen toiminta voi edellyttää ihmisen hyväksyntää.	*Tekoälyagentti kerää tietoa useasta lähteestä, laatii niiden perusteella raporttiluonnoksen ja pyytää työntekijää tarkistamaan sen ennen lähettämistä.*
Luota, mutta tarkista (Trust but verify)	Käytännön ajattelutapa tekoälyn käyttöön: tekoälyyn voi luottaa luonnosten ja ideoiden osalta, mutta tärkeät tiedot pitää varmistaa luotettavista lähteistä ennen kuin niiden perusteella toimitaan.	*Tekoälyn kirjoittamasta raportista tarkistetaan jokainen luku ja nimi ennen kuin se lähtee asiakkaalle.*

Copyright by TVA TRAININGS

Termi	Mitä se tarkoittaa	Työarjessa
Ihminen mukana prosessissa (Human-in-the-loop, HITL)	Toimintamalli, jossa ihminen osallistuu tekoälyn käyttöön esimerkiksi arvioimalla sen tuotoksia, antamalla palautetta tai hyväksymällä ehdotetun toimenpiteen. Ihmisen rooli voi vaihdella tehtävän ja siihen liittyvien riskien mukaan. Tekoälyasetuksessa käytetään myös käsitettä **ihmisen suorittama valvonta** (*human oversight*), joka liittyy erityisesti korkean riskin järjestelmiin.	*Tekoäly laatii ehdotuksen asiakasvastaukseksi. Työntekijä tarkistaa tiedot ja sävyn, tekee tarvittavat muutokset ja hyväksyy viestin ennen sen lähettämistä.*
Varjo-tekoäly (Shadow AI)	Tilanne, jossa työntekijät käyttävät työtehtäviin henkilökohtaisia tekoälytilejä organisaation hyväksymien työkalujen ulkopuolella. Silloin organisaation on vaikea seurata, minne arkaluonteinen tieto päätyy.	*Asiakassopimus liitetään henkilökohtaiseen chatbot-tiliin "ajan säästämiseksi".*

3. Sääntely, riskit ja tietosuoja (tekoälyasetus ja GDPR)

Tekoälyasetus jakaa tekoälyjärjestelmät neljään riskitasoon. Alla olevat termit seuraavat tätä asteikkoa tiukimmasta luokasta kevyimpään.

Termi	Mitä se tarkoittaa	Työarjessa
EU:n tekoälyasetus (EU AI Act)	Euroopan unionin asetus, joka luo yhteisen oikeudellisen kehyksen tekoälylle kaikissa jäsenvaltioissa. Tavoitteena on varmistaa, että tekoälyjärjestelmät ovat turvallisia, läpinäkyviä ja perusoikeuksia kunnioittavia.	*Asetuksen vuoksi organisaation on tuettava tekoälyä käyttävän henkilöstön tekoälylukutaidon kehittymistä. Esimerkiksi käyttöohjeet ja koulutus.*
Riskiperusteinen lähestymistapa (Risk-based approach)	Tekoälyasetuksen perusperiaate: sääntelyn taso riippuu siitä, kuinka suuri riski tekoälyjärjestelmästä aiheutuu turvallisuudelle, perusoikeuksille ja yhteiskunnalle. Mitä suurempi riski, sitä tiukemmat vaatimukset.	*Kaikkia tekoälytyökaluja ei kohdella samoin: CV-seulontajärjestelmään kohdistuu paljon tiukempia sääntöjä kuin oikolukuun.*
Kielletty riski (Unacceptable risk)	Tekoälyasetuksen korkein riskiluokka: sovellukset, joita pidetään liian vaarallisina ja jotka on kielletty EU:ssa, kuten haitallinen käyttäytymisen manipulointi tai sosiaalinen pisteytys.	*Järjestelmä, joka pisteyttää ihmisten sosiaalista käyttäytymistä ja rajoittaa sen perusteella palveluiden saantia.*
Korkea riski (High risk)	Tiukasti säännellyt järjestelmät herkillä aloilla, kuten terveydenhuollossa, rekrytoinnissa tai luottokelpoisuuden arvioinnissa. Ne edellyttävät laadukasta dataa, riskienhallintaa, läpinäkyvyyttä ja ihmisen suorittamaa valvontaa. Monien yksityiskohtaisten korkean riskin velvoitteiden soveltamista on lykätty, mutta luokka itsessään pysyy.	*Tekoäly, joka asettaa työnhakijoita paremmuusjärjestykseen tai arvioi luottokelpoisuutta.*

Copyright by TVA TRAININGS

Termi	Mitä se tarkoittaa	Työarjessa
Rajoitettu riski (Limited risk)	Sallitut järjestelmät, joihin liittyy läpinäkyvyysvelvoitteita: ihmisten pitää voida tunnistaa, että he ovat tekemisissä tekoälyn tai tekoälyn tuottaman sisällön kanssa.	*Asiakaspalvelun chatbotin on tehtävä selväksi, ettei se ole ihminen.*
Vähäinen riski (Minimal risk)	Luokka, johon kuuluu suurin osa arkisista tekoälysovelluksista, kuten roskapostisuodattimet tai suositusjärjestelmät. Niihin ei kohdistu tiukkaa sääntelyä, koska riski on pieni.	*Roskapostisuodatin tai elokuvasuositusominaisuus.*
Tekoälylukutaito (AI literacy)	Kyky ymmärtää perustasolla, miten tekoäly toimii, tunnistaa sen riskit ja rajoitukset sekä käyttää sitä vastuullisesti. Se ei edellytä teknistä asiantuntemusta. Tekoälyasetuksen 4 artiklan mukaan organisaatioiden on toteutettava toimia, jotka tukevat tekoälylukutaitoa niiden puolesta tekoälyä käyttävien ihmisten keskuudessa.	*Henkilöstö, joka tietää, milloin tekoälyn tuotokseen voi luottaa, milloin se pitää tarkistaa ja mitä tietoja ei saa koskaan jakaa.*
Syväväärennös (Deepfake)	Tekoälyn tuottama video-, ääni- tai kuvasisältö, joka jäljittelee uskottavasti oikeaa henkilöä. Yksi syy siihen, miksi läpinäkyvyys ja sisällön merkitseminen ovat tärkeitä.	*Väärennetty ääniviesti “toimitusjohtajalta”, jossa vaaditaan kiireellistä maksua.*
GDPR (yleinen tietosuoja-asetus)	EU:n tietosuojalainsäädäntö, joka edellyttää, että henkilötietoja käsitellään lainmukaisesti, läpinäkyvästi ja vain määriteltyihin tarkoituksiin. Periaate koskee myös tekoälytyökalujen käyttöä.	*Asiakkaiden tai työntekijöiden tietoja ei saa syöttää tekoälytyökaluun, jota ei ole hyväksytty kyseiseen käyttöön.*

Sanastosta arjen käytäntöön: 4 vinkkiä

- **Muista “luota, mutta tarkista”.** Varma sävy ei tarkoita oikeaa vastausta. Tarkista tiedot, luvut ja nimet aina erikseen.
- **Promptaa täsmällisesti.** Mitä selkeämmin määrittelet tavoitteen, yleisön ja tyylin, sitä parempi tulos. Tarkenna tarvittaessa.
- **Pidä ihminen mukana prosessissa.** Se ei ole vain sääntelyyn liittyvä ajatus, vaan hyvä käytäntö merkittävissä päätöksissä rahoituksessa, lakiasioissa ja terveydenhuollossa.
- **Älä syötä luottamuksellisia tai henkilötietoja tekoälypalveluun, ellei organisaatiosi ole hyväksynyt palvelua kyseiseen käyttöön.** Tarkista myös palvelun tietosuojaehdot ja työnantajan ohjeet. Käytä tarvittaessa esimerkkitietoja tai anonymisoi aineisto. Kohtele julkisia tekoälytyökaluja kuin julkista puistoa tai ilmoitustaulua: kaikki, minkä sinne jätät, voi päätyä muiden nähtäväksi.

Copyright by TVA TRAININGS

Haluatko vahvistaa työntekijöidesi tekoälylukutaitoa?

Tämä kompakti sanasto on hyvä alku, mutta todellinen tekoälylukutaito syntyy ymmärtämällä, milloin tekoälyyn voi luottaa, milloin sen tuotos kannattaa tarkistaa kahdesti ja miten tekoälyasetus vaikuttaa arkityöhön.

Verkkokoulutuksemme Tekoälylukutaidon kurssi on noin kolmen tunnin mittainen verkkokurssi, jossa on 12 oppituntia. Se käsittelee, mitä tekoäly ja suuret kielimallit ovat ja miten ne toimivat, sekä käyttötapauksia, tietoturvaa, yksityisyyttä ja etiikkaa. Teknisiä esitietoja ei tarvita, ja materiaaleihin pääsee milloin tahansa omaan tahtiin. Kurssin hinta on 99 € osallistujaa kohden.

In English: Artificial Intelligence Literacy Training.

Kysyttävää tai haluatko järjestää koulutuksen isommalle joukolle? Ota yhteyttä: trainings@tva.fi.

Julkaisumuistiinpanot (ei kuulu artikkeliin)

- **Ehdotettu meta-otsikko:** Tekoälysanasto 2026: 24 termiä jokaiselle työntekijälle | TVA
- **Ehdotettu meta-kuvaus:** Selkokielinen tekoälysanasto työelämään: hallusinaatio, promptaus, human-in-the-loop, tekoälyasetuksen riskitasot ja muuta. Mukana esimerkit työarjesta.
- **Avainsanat:** tekoälysanasto, tekoälylukutaito, EU:n tekoälyasetus, AI Act, hallusinaatio, promptaus, human-in-the-loop, riskiperusteinen lähestymistapa, tekoälykoulutus
- **Ennen julkaisua:** pyydä asiantuntijaa tarkistamaan 4 artiklan sanamuoto ja korkean riskin lykkäystä koskeva maininta sekä varmista kurssin hinta ja tiedot kurssisivuilta.
- **Verkkoversio:** julkaise sanasto HTML-muodossa termikohtaisin ankkurilinkein ja lisää linkki englanninkieliseen versioon.

Copyright by TVA TRAININGS